

Par. 23 Van 'Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap'

In de loop van de 18e eeuw zijn in vrijwel heel ons land, en dan vooral in de steden, de regenten als ware potentaten gaan heersen. Regenten: lieden uit de voorname burgerlijke geslachten, kooplieden, of voortgekomen uit een koopliedengeslacht. Dat andere burgers ook rechten moeten hebben, wel eens medezeggenschap zouden willen, komt in hun egofstische hoofden niet op. Als het Nederlandse volk in 1747, zeer tegen de zin van deze regenten, Willem IV van Oranje-Nassau weer tot stadhouder uitroept, verwacht het van hem drastische veranderingen. In Westerwolde, als generaliteitsland, was Willem IV al stadhouder. En hoe? Herinnert u zich nog, dat hij 't was, die ons in 1749 Rudolf de Mepsche als drost van Wedde op 't dak stuurde....?

Willems zoon, die hem in 1751 als stadhouder Willem V opvolgt, krijgt opnieuw de kans de zondige verbeteringen in te voeren. Hij volgt echter de voetsporen van zijn zwakke vader en het gewone volk blijft van alle medezeggenschap uitgesloten. Diegenen, die niet behoren tot de calvinistische Gereformeerde (=Hervormde) kerk, hebben zelfs helemaal geen rechten! Geen wonder, dat de Oranje-Nassaus langzaam aan als de hoofd-schuldigen worden gebrandmerkt. De "Patriotten"-partij ontstaat, een partij die zich rechtstreeks tegen de stadhouder en zijn aanhang keert. De stadhouder krijgt het moeilijk, erg moeilijk. Een Pruisisch Leger *), dat hem in zijn aangetaste prinselijke waardigheden herstelt, kan uiteraard de oorzaak van de moeilijkheden niet wegnemen. De Patriotten blijven, zij het tijdelijk in stilte. De Revolutie in Frankrijk van 14 juli 1789 zal de Patriotten nieuwe moed gegeven hebben, en de leuze van die revolutie "Vrijheid, gelijkheid en broederschap" zal beslist aangesproken hebben. We behoeven er hier niet erg lang op te wachten. Op 19 februari 1795 is er een Frans leger in Groningen, Delfzijl en Zoutkamp. Ze komen ons de vrijheid, enz. brengen..... Willem V maakt snel, dat hij in Engeland komt. 400 Engelse soldaten, arriveren 14 februari 1795 in Nieuweschans om ons te helpen ons tegen de Fransen te verdedigen. Op 23 februari verschijnen er in Bourtange weer 300, enkele dagen later nog eens 6.000, die voor de helft bij de bewoners van de streek worden ingekwartierd. De hulptroepen blijken niet veel voor een serieus treffen met de Fransen te voelen, want al heel rap zien ze 't niet meer zitten. Ze trekken via Bourtange terug, rovend, brandend, plunderend. Het artikel van J.W. Hiskes over "De geschiedenis van de "Bedelboerderij", in deel II van dit boek, vertelt hierover meer.

*) *Willem V was gehuwd met Wilhelmina van Pruisen.*

Na het vorenstaande zal het duidelijk zijn, dat de Fransen in Nederland een gemakkelijke prooi vinden. Ze worden op verscheidene plaatsen zelfs met vrijheidsbomen en feesten ontvangen. De verwachtingen zijn (opnieuw) hoog gespannen. De status van Westerwolde verandert onder de nieuwe orde. Bij de grondwet van 1798 komt de oude heerlijkheid bij het Departement van de Eems en komt met Groningen en de Ommelanden onder één administratie. De periode van het "generaliteitsland-zijn" is voorbij, want er is geen generaliteit meer, ook de periode van het "heerlijkheid-zijn" is definitief voorbij. Artikel 24 van de grondwet vernietigt "alle eigenlijk gezegde heerlijke regten en tituls, waardoor aan een bijzonder persoon of lichaam zou worden toegekend eenig gezag omtrent het bestuur van zaken in eenige stad, dorp of plaats".

De drost van Wedde blijft voorlopig wel in functie en de tol, die bij Wedde geheven wordt blijft nog tot 1914 onder het beheer van de Stad Groningen.

Interessant is, dat ook in de Franse tijd een heel oude belasting, naast alle nieuwe die ingevoerd worden, gehandhaafd blijft. Op een jaarrekening van de drost van Wedde komt namelijk nog steeds het hoendergeld van 1316 voor!!!!

In hoeverre Westerwolde, Onstwedde, van de Franse tijd zijn portie meegekregen heeft, is niet volledig bekend. We weten, dat met name de boeren niet zo'n vreselijk slechte tijd zullen hebben meegemaakt, omdat bijvoorbeeld de korenprijzen van ca. 5 gulden in 1787 oplopen tot bijna 15 gulden in 1817. Toch zullen er ook Westerwoldse jonge mannen in Napoleons legers in Rusland hebben gediend, en nooit zijn teruggekomen. Het omgekeerde gebeurt echter ook. Franse soldaten, die het kriegsleven zat zijn, deserteren en mengen zich onder de plaatselijke bevolking. Zo schijnt bijvoorbeeld de familie Uitvlugt haar stamvader te hebben gekregen doordat een Noord-Afrikaanse soldaat uit Napoleons leger deserteerde. Hij sprak Frans, vluchtte uit het leger, en kreeg van de Westerwolders derhalve de naam Frans Uitvlugt. De stamboom van een aantal ingezetenen van Onstwedde en omgeving gaat tot deze Frans terug, en komt vervolgens tot stilstand, omdat men Frans niet onder zijn Franse naam kent.

Op 14 november 1813 bereiken de eerste Russische Kozakken-troepen, die ons van de Franse overheersing komen bevrijden, Nieuweschans en Winschoten. Het vertrouwen in het Oranje-huis blijkt toch niet onherstelbaar geschokt, want al gauw worden alom de Oranje-vlaggen uitgestoken. Dat is precies in overeenstemming met het doel van de komst van de Kozakken, want die waren gekomen, zo verklaart hun aanvoerder "om de regering van het huis van Oranje en de onafhankelijkheid van de Hollandse natie te herstellen".

Het Koninkrijk der Nederlanden onder Koning Willem I ontstaat. De eenheidsstaat, zoals die in de Franse tijd op gang was gekomen blijft gehandhaafd. De gewestelijke zelfstandigheid verdwijnt nu voorgoed. Westerwolde wordt onderdeel van de provincie Groningen. De Stad doet nog één keer een poging een deel van haar verloren gegane macht te herwinnen. In elk geval de hoofden van de gemeentebesturen moeten door haar worden benoemd, vindt ze. Tevergeefs! De benoeming van deze functionarissen komt, ook in Westerwolde, aan de Koning. Het is met de macht van Groningen hier definitief gedaan.

Voor het overige uit de periode tot circa 1850 verwijzen we naar het artikel van de heer W.H. van der Ploeg "Onstwedde in de eerste helft der 19e eeuw", in deel II van dit herdenkingsboek.

Stadhouder Willem V
(1766-1795)